

ПОРТРЕТ НА СОТИР ГОЛАБОВСКИ (1937-2014)

Проф.д-р Стефанија Лешкова-Зеленковска

Апстракт: Во градењето на историјата на македонската музика името на Сотир Голабовски ќе остане трајно забележано по неговата повеќекратна улога како музиколог, палеолог, композитор и педагог. Со својата богата истражувачка дејност тој се издвојува како еден од основоположниците на македонската музикологија во областа на македонската духовна традиција. Всушност, со длабока научна мисла и голема посветеност Голабовски ги проучува сочуваните музички ракописи и архаични примери особено од средновековното традиционално црковно пеење, кои ги дешифрира и прилагодува за изведба со хорски состави. На тој начин создава достоинствен споменик на вековната црковна-музичка традиција во Македонија. Како композитор, неговото творештво го сочинуваат повеќе од 65 копозиции од сите музички жанрови, во кои генерално доминира спојот на елементите на македонскиот музички фоклор со европските композициски техники на 20-тиот век. Треба да се истакне и посебниот придонес на Сотир Голабовски во македонската музичка култура и како основоположник и долгогодишен раководител на фестивалот “Струшка Музичка есен”. Оваа манифестација одигра посебно важна улога како во афирмацијата на македонско творештво и изведувачка уметност, така и во стимулирањето на појавата на голем број музиколошки и етномузиколошки трудови.

Сотир Голабовски е роден во Струга на 30.10.1937 год. Патот на музичкото образование го започнува во средното музичко училиште во Скопје во класата на Властимир Николовски. Веднаш по матурирањето во 1958 год. се запишува на Музичката Академија во Љубљана на одделот за композиција во класата на Луцијан Марија Шкерјанц. Студиите ги завршува предвремено, за три години, Магистрирал во истата класа кај проф. Шкерјанц а во исто време посетува предавања од филозофија и социологија на Филозофскиот Факултет во Љубљана кај проф. Борис Зихерл и проф. Јоже Горичар. Специјализирал во учебната 1973/74 во Германија, во Минхен, Келн и Берлин, кај професорите Гунтер Биалас, Карлхајнц Штокхаусен и Франк Бајер. Во тоа време ги посетувал и Летните курсеви за современа музика во Дармштадт. Специјализацијата ја продолжил уште една година во Минхен во 1978/79 година со медиевистите Јохан фон Гарднер и Армин Холвег.

По завршувањето на студиите во Љубљана, Голабовски работи најнапред како музички уредник во Радио Скопје, а потоа како професор на катедрата за музика на Педагошката Академија во Скопје. Во 1985 год. докторирал на Филозофскиот факултет во Скопје на тема: “Музичките ракописи од Охридската збирка и најстарите сочувани македонски триоди на словенски јазик” под менторство на Владимир Алексеевич Мошин. Истата година станува доцент на Факултетот за музичка уметност во Скопје по предметите историја на музиката и музичка палеографија. Својот работен стаж го заокружува во 2003-та година како долгогодишен професор на катедрата по музикологија.

Во творештвото на композиторот Сотир Голабовски се среќава опус од над 65 копозиции од сите музички жанрови: хорска, камерна, концертантна, вокално-инструментална, па се до симфониска и сценска. Во почетната фаза, стилската

ориентација кај Голабовски се движи од импресионистичката колористика до додекафонијата и неокласицизмот-необарокот (Интроспекција-балет; Анданте и Симфонија бр.1). Во подоцнежната фаза, Голабовски оди во потрагата по новите звучни можности и современото третирање на звукот. Авторовата инспирација се вклопува во интенциите на светската уметничка авангарда, користејќи ги оние постулати на новата музика што ги смета за прогресивни во современите музички движења. При тоа Голабовки не се оддалечува од основната творечка дејност која ја чувствува во спојот на елементите на македонскиот музички фоклор (боја, ритам, орнаментика) со европските композициски техники на 20-тиот век. Од овој период се издвојува неговото “Дивертименто” за симфониски оркестар, често изведувано дома и во странство, во кое покрај слободната додекафонија отсјајува и фолклорниотидиом. Тоа се должи пред се на ритмичката структура која се потпира врз особеностите на македонската народна ритмика, предадена преку употребата на инструментот тарабука.

Значаен број од неговите композиции , создадени во 80-тите години на минатиот век, му припаѓаат на камерното творештво. Повеќето од нив се опфатени во двата циклуса *Структури* и *Простори* Во првиот од овие циклуси музичката идеја произлегува од самата звучна материја и се инкарнира во определена структура. Во циклусот *Простори* , напротив идејата е вонмузичка, па и во незиното остварување се вклучуваат надворешните фактори. Овде авторот најчесто наоѓа инспирација во модусите(гласовите) и атмосферата на македонската духовна музика,што е секако резултат на неговото музиколошко проучување на оваа материја.(Ортаков:1982)

Од композиторското творештво на Сотир Голабовски ќе ги издвоиме следниве композиции:

- Оркестарски опус :

Симфонија бр.1,1969; Интроспекција - балет, 1960; Три варијации на народна тема - камерен оркестар, 1961; Дивертименто за оркестар, 1961; Анданте за оркестар, 1962; Кроки за флејта и оркестар, 1963; Ексцентрични структури за камерен оркестар, 1969; Микропростори за камерен оркестар, 1970; Простор 1 за камерен оркестар, 1971; Панче Пешев симфониска скица, 1972; Простор 2 за камерен оркестар, 1973; Простор 3 за камерен оркестар, 1973; Простор 4 за камерен оркестар, 1974; Концерт за обоя и гудачи, 1976; Простор 5 за камерен оркестар, 1976; Простор 6 за камерен оркестар, 1977; Структура 9 за камерен оркестар, 1977; Концерт за виолончело и оркестар, 1979; Караорман-за симфониски оркестар, 1981; Адаџо за хорна и гудачи, 1981; Концерт за пијано и гудачи, 1987;

- Камерно творештво :

Сонатина за пијано, 1959; Арабеска за пијано, 1959; Три багатели за хорна и пијано, 1959; Соната за пијано, 1969; Пет пиеси за флејта и пијано, 1961; Лирска пиеса за пијано, 1961; Три багатели за пијано, 1962; Македонски танц за пијано, 1963; Иновација за соло флејта, 1963; Осамен момент за пијано, 1964; Импресија за виолина и пијано, 1964; Полином 1 за гудачки квартет, 1964; Структура 5 за гудачки квартет, 1971; Структура 6 за клавирско трио, 1975; Адаџо за котрабас и пијано, 1975; Седум пиеси за пијано бр.1.1975; Полином Џ за хорна и пијано, 1975; Композиција 1 за

пијано 1976; Структура 7 за клавирско трио, 1976; Структура 8 за виолина, контрабас и пијано, 1976; Суита за виолина и пијано бр.1, 1979; Сута бр.1 за пијано, 1980; Сута бр.2 за виолина и пијано, 1980; Сута бр.3 за виолина и пијано, 1981; Сута бр.2 за пијано, 1982; Прелудиум и фуга за пијано, 1982; Соната за пијано бр.2, 1985;

- Вокално-инструментален опус :

Словенско ехо - кантата за солисти, хор и оркестар 1965; *Пролетна песна* - за глас и оркестар 1970; *Запеј младино* - за хор и оркестар 1970; *Приказна за штурецот и мравките* - опера за деца 1982;

- Хорско творештво :

Мелодија - за мешан хор, 1969; Зарамнети брегови - за еднороден хор, 1969; Ракатка бр.1 - за мешан хор, 1976; Ракатка бр.2 - за мешан хор, 1981; Је бре Димо - хумореска за мешан хор, 1982; Епос 1 - за еднороден хор, 1983;

- Глас и пијано :

“Крај езеро”, 1962; “Ноќ на осаменици”, 1969; “Две грешки”, 1982; “Месец на очистување”, 1985;

- Мандолински оркестар :

Суита бр.1, 1976; Суита бр.2, 1979; Суита бр.3, 1981; Суита бр.4, 1984; Македонски диптихон 1986;

- Музика за деца :

“Оро на месечината”, 1960; “Зимска вечер”, 1960; “Утро”, 1960; “Зајче”, 1960; “Санкање”, 1960;

Сотир Голабовски дава непроценлив придонес со својата богата музиколошка дејност, во која се издвојува како еден од основоположниците на истражувањата во областа на македонската духовна традиција. Всушност авторот со научните трудови во палеографијата го продолжува делото на неговиот ментор - академикот Владимир Алексеевич Мошин. Токму на ова подрачје, Сотир Голабовски ги создава своите капитални дела од кои би го издвоиле циклусот од седум обемни книги насловени како “Македонско црковно пеење”, и тоа: “Македонски осмогласник I, стихиарски стил” (1993); “Македонски осмогласник II, тропарски и ирмолошки стил” (1995); “Златоустова литургија” (1997); “Општо пеење А” (2000); “Вечерна” (2000); “Утрена” (2000) и “Сеноќно бдение” (2001).

Во овој тематски круг спаѓаат и книгите: “Традиционална и експериментална македонска музика” (1984), “Музичките ракописи од Охридската збирка и најстарите сочувани македонски триоди на словенски јазик” (1985). Покрај овие дела со теориски толкувања и дешифрирани песнопенија, Голабовски своите научни достигнувања од оваа област ги презентирал во повеќе угледни списанија (Звук, Културен живот, Македонска музика, Македонски фолклор и др.). Исто така во изданијата на МАНУ го објавува трудот “Страданијата спасителни” од Св.Климент Охридски и методологијата на нејзината дешифрација. Тоа е всушност најстарото сочувано песнопение од македонската средновековна култура кое е дешифрирано и изведенено од вокалниот квинтет под водство на тенорот Благоја Николовски, во септември 1986-та год.

Особено значајно за ова подрачје е издавањето на четирите компакт-дискови насловени “Македонско традиционално црковно пеење I и II”. Првиот двоен диск

е во изведба на Ансамблот на солисти на Патријаршкиот хор од Москва, а другите два диска се во изведба на македонски вокални уметници.

Меѓу поважните дешифирани и хармонизирани дела ги издвојуваме:

1. Св.Климент Охридски: *Страданија спасителни*, на 6-ти глас ,9 век.
2. *Возија лепота воздежсанија*, на 3-ти глас, 12 и 13 век.
3. *Придворна херувимска песна*,македонски напев на 6-ти глас од 14 век.
4. Св.Јован Кукузел: *Владику и свјашченоначалника нашего*, на 7-ми глас 14 век.
5. Дионис Попоски: *Господи вазвах*, на 1-ви глас.
6. Јован Хармосин Охридски: *Достојно ест*, на 1-ви глас.
7. Калистрат Зографски: *Отца и сина*, на 5-ти глас.
8. Калистрат Зографски: *Достојно ест* , на 1-ви глас.
9. Калистрат Зографски: *Достојно ест* , на 2-ри глас,19 век
10. Калистрат Зографски: *Достојно ест* , на 5-ти глас.
11. Василиј Младенов: *Со свјатиму упокој*, на 8-ми глас.
12. Илија Хаџи-Димзов: *Отца и Сина* ,на 8-ми глас.
13. Васил Икономов:*Достојно ест*, на 5-ти глас.
14. Димитар Павлов-Штипјанин:*Херувимска песна*, на 4-ти глас.
15. Михаил(Мелетиј) Хилендарец:*Воскресал и Воскрешему*, на 7-ми глас.
16. Димитар Градоборски:*О тебе радуетсја*, на 8-ми глас.
17. *Химна за Св.Климент*, на 4 -ти глас.,
18. *Химна за Св.Кирил и Методиј*, на 4-ти глас,19 век.
19. Од Струшкиот регион: *Достојно ест*, на 8-ми глас.
20. Од Струшкиот регион: *Достојно ест*, на 7-ми глас.
21. Од Штипскиот регион:*Ангел вопијаше*,на 8-ми глас.
22. Иван Стојков(Кочани): *Слава Отцу и Сину*,
23. *Литургија*,традиционален македонски напев.
24. *Општо пеење*,традиционален македонски напев.
25. *Херувимски песни*,на 1-ви,2-ри и 5-ти глас.

Покрај овие трудови, во теорискиот опус на Голабовски се среќаваат и теми поврзани со современата македонска и светска музичка култура, како на пр: Музичкото минато на Струга, Охрид, Прилеп, потоа Метроритмичките форми во македонскиот фоклор, Фолклорните елементи во македонската духовна музика, како и книгите „Историјата на современата македонската музика (1998), “Класика и романтика” (2002), „Музиката од XX век“ (2005).

Треба да се истакне и неговиот посебен придонес во македонската музичка култура како основоположник и долгогодишен раководител на фестивалот “Струшка Музичка есен”. Оваа манифестација одигра посебно важна улога како во афирмацијата на македонско творештво и изведувачка уметност, така и во стимулирањето на појавата на голем број музиколошки и етномузиколошки трудови.

За долгогодишните значајни остварувања за Република Македонија, од областа на културата и уметноста Сотир Голабовски е добитник на повеќе највисоки награди и признанија:

- 13 ноемвриската награда во 1983 година за операта за деца „Штурецот и мравката“
- Орденот на трудот со златен венец во 1988 год.

- Наградата "Гоце Делчев" за највисоки достигнувања во науката во 1993 год. за Македонскиот Осмогласник
- Наградата "11-ти Октомври", во 1996 год.
- Повелба од Рекоторатот на Московскиот конзерваториум имени П.И.Чајковски во 1997 год.за високи остварувања во музикологијата и композиторското творештво
- Наградата "Климент Охридски", во 1997 год.
- Man of the Year 1999,The American Biographical Institute Board of International Research - USA
- Медал Св.Јован Кукузел, за истражувањето на македонското музичко наследство, во 2000 год.

Користена литература

- Голабовски, С.(1979). „Оsvрт врз музичките текстови во Болоњскиот Псалтир“. *Македонска музика 2.* 27-30. Скопје:ГЗ.,„Гоце Делчев“
- Голабовски, С.(1979). „Прилог кон дефинирањето на македонското народно црковно пеење“. *Македонска музика 2.*45-49. Скопје: ГЗ.,„Гоце Делчев“.
- Голабовски, С. (1984). *Традиционална и експериментална македонска музика.* Скопје: Македонска ревија
- Голабовски, С. (1986). „Усната музичка традиција како еден од можните извори за проучување на традиционалната македонска духовна музика“. *Македонска музика 6.* 29-33. Скопје: НИП „Нова Македонија“.
- Голабовски, С. (1986). „Усната музичка традиција како еден од можните извори за проучување на традиционалната македонска духовна музика“. *Македонска музика 6.* 29-33. Скопје: НИП „Нова Македонија“.
- Голабовски, С.(1993).*Осмогласник-Македонско црковно пеење I.* Скопје: Култура
- Голабовски, С.(1999). *Историја на македонската музика.* Скопје: Просветно дело
- Ортаков, Д. (1982). *Музичката уметност во Македонија.* Скопје: Македонска ревија
- Прошев, Т.(1986). Современа македонска музика. Пула: Истарска наклада
- Разговори со Сотир Голабоски водени во октомври- ноември 2003 година